

РОЗДІЛ 1. «ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ»

1.1. Сучасний соціум: виклики та перспективи розвитку

Веремієнко Т.С.
kozachokt@ukr.net

доцент кафедри міжнародного менеджменту
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»
м.Київ, Україна

«АГЕНТНІСТЬ» і «СУБ'ЄКТНІСТЬ» У СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ

Політичні, соціально-економічні, інформаційні, соціокультурні умови інституційної невизначеності, збільшення фрагментарності, хаосу, втрата чіткого розмежування між природою і культурою, стирання раніше зведених кордонів між класами, націями, людьми, кількісне і якісне зростання ризиків – виступають чи не визначними характеристиками сучасного соціуму. Ще у 1986 р. німецький соціолог У.Бек розробив концепцію «суспільства ризику», що в широкому розумінні являє собою інтегральну теорію, яка об'єднує погляди на розвиток сучасного соціуму в умовах його підвищеної ризикогенності, наявності глобальних загроз і небезпек [1]. Концепція не тільки не втратила актуальності, а набуває нових рис у сучасних умовах суспільного розвитку.

В умовах глибокої трансформації суспільних відносин спостерігається втрата позитивних життєвих орієнтирів, можливості реалізації життєвих планів та прагнень (особливо серед молоді). Ослаблення дії старих регулятивних чинників і несформованість нових, спричиняють подекуди істотне посилення негативних явищ, поширення поведінкових стереотипів, хибно сприйнятих за вияви свободи особистості. Вступаючи в певні соціальні взаємодії, кожна людина є одночасно і «продуктом» суспільства, і його «творцем». Кожен із нас упродовж свого життя засвоює окремі переконання та моделі поведінки, які існують у суспільстві, але водночас своїми щоденними діями та взаємодіями долучається до творення поточного стану суспільства, пропонуючи щось нове або відтворюючи існуюче.

На думку деяких українських експертів, соціальну поведінку людей визначають механізми «агентності» та «суб'єктності» [4]. Агентність як механізм, що визначає соціальну поведінку людини, передбачає «автоматизовану» схильність діяти певним чином. Людина не надто замислюється, бо таку дію підтримує решта суспільства. В основі механізму агентності лежать наслідування та соціальна адаптація, орієнтовані на суспільні переконання та установки щодо того, як «правильно» вчинити, яка дія є «перевіреною», приведе до успіху, матиме менше загроз тощо. Агентність підтримують культура суспільства та правила наявних соціальних інститутів. Дія, яка має в основі агентність, передбачає те, що людина відтворює існуючу «соціальну програму», адаптується до соціального середовища. Суб'єктність, як механізм соціальної дії, пов'язана з готовністю і спроможністю людини будувати дію автономно. Дії, пов'язані із суб'єктністю, є самостійними усвідомленими діями, які ґрунтуються на власному розумінні та аргументації того, хто їх здійснює. Суб'єктність визначається готовністю діяти відповідно до власних раціонально обґрунтованих переконань та розумінням причин і наслідків таких дій, а відтак із діями, що можуть і не збігатися з тим, «як прийнято». Дія, побудована на механізмі суб'єктності, передбачає те, що людина формує власну «соціальну програму», її дії спрямовані на зміни і впливають на соціальне середовище [4].

Інтерпретації суспільного розвитку потребують зміщення акценту з розуміння його як механістичного процесу, що залежить насамперед від соціальних інституцій та еліт і пов'язаний з категоріями прогресу та росту, — до розуміння розвитку як певного органічного стану суспільства та відносин у ньому [3], [4]. Погоджуючись з думкою українських дослідників, у контексті позитивних змін сучасного соціуму варто, врахувати наступні позиції: 1) необхідність розуміння поточного стану розвитку суспільства, що визначається насамперед способом дій та взаємодій у ньому; 2) врахування поточного стану культури та агентних дій і взаємодій, які домінують у суспільстві; 3) для суспільства гармонійнішими є зміни «знизу», коли вони органічно визрівають усередині суспільства; 4) основними компонентами, які визначають готовність і спроможність суспільства до змін «знизу» виступають частка людей, які здійснюють суб'єктні соціальні дії та культурні рамки (цінності)

суб'єктних та агентних дій; 5) «критична маса» альтернативних до нормованої соціальної поведінки суб'єктних дій здатна сприяти зміні норми агентності. Коли такі суб'єктні дії стають добре помітними в соціальному просторі (зокрема як колективна дія) і демонструють більшу результативність за прийняті зараз способи дій та взаємодій, вони поступово починають «копіюватись» та поширюватись в агентних діях [2], [4].

Використана література:

1. Бек У. От индустриального общества к обществу риска [Електронний ресурс] / Бек У. / Режим доступу: https://igiti.hse.ru/data/421/313/1234/5_2_3Beck.pdf
2. Бондаренко О.В. Сучасний український соціум у вимірі основних принципів соціально-економічного життя [Електронний ресурс] / Бондаренко О.В. / Режим доступу: http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/607/1/Bondarenko_Modern_Ukrainian_society.pdf
3. Воронкова В.Г. Концептуалізація моделі ноосферного розвитку сучасного соціуму та освіти інформаційного суспільства [Електронний ресурс] / Воронкова В.Г. / Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/gvzdia_68_3.pdf
4. Савчинський Р. Суспільство, яке здатне себе змінити [Електронний ресурс] / Савчинський Р. / Режим доступу: <https://theukrainians.org/spilnodiya-parttwo/>